

דו"ח מהישיבה ה־17 של הוועדה האירופית לביקורת החלב

(זאלצבורג, 15–16 בספטמבר 1970)

דו"ח בעקבות סיורי־ביקורת באוקטובר 1969 מטעם הוועדה האירופית לביקורת התנובה מאת ד"ר אוטו הארטמן (אוסטריה) וד"ר ג'והן הודג'ס (אנגליה)

1. האירגון

ביקורת התנובה בישראל הינה בתחום פעור לותיה של התאחדות מגדלי הבקר, אשר הוסמכה לכך על ידי משרד החקלאות, והפועלת תוך שיתוף פעולה הדוק לניצול נתוני התנובה במסגרת פעולת הטיפוח וההשבחה. התאחדות אף מנהלת את ספר־העדר של הגזע הפריזי־ישראלי שהינו גזע החלב היחיד בישראל. הגזע הישראלי־פריזי מספק אף כ־85% מן הבשר המיוצר בישראל, וזאת למעשה ללא כל הכלאה בגזע אחר. כמעט 100% של הפרות מופרות על ידי הזרעה מלאכותית, המנוהלת באמצעות שתי אגרות הזרעה שיתופיות. הפרות מוחזקות בשתי צורות של התיישובות — הקיבוצים, שעדריהם מונים כ־100–300 פרות כל אחד, והמושבים, שהם כפרים שיתופיים, שבהם יש בכל עדר אינדיבידואלי 5–30 פרות. קיים שיתוף פעולה הדוק ביותר בין ההתאחדות, משרד החקלאות ואגרות הזרעה בשימוש בנתוני התנובה לצרכי פעולות השבחה ומימשק.

2. ממדי הענף

בישראל כ־80,000 פרות חלב, מתוכן נתונות 35,000 לביקורת התנובה לפי שיטת האמנה האירופית א', וכ־3,000 לפי שיטה ב', אשר אינה רשמית בישראל. עיקר ענייננו היה בשיטה א', הנהוגה כמעט אך ורק בקיבוצים (28,000 פרות) ובמושבים (7,000 פרות). תנובת החלב ואחוז השומן שבו נבדקים לפי שיטת גרבר מדי חודש במשק על ידי מבקר חלב מוסמך. מבקרי החלב בקיבוצים הינם עובדי ההתאחדות, בעוד שאלה העובדים במושבים הינם תושבי המושב ואינם שכירי ההתאחדות. עם זאת על כולם חל פיקוחה של ההתאחדות, בשיתופו של משרד החקלאות.

3. מהלך הביקורת

קיימות הוראות ברורות ומדויקות בכל הנוגע לדגימת החלב, ביצוע הבדיקות והרישום, סימון העגלות וכד', ולא נחזור עליהם כאן; אנו בדקנו אותן מקרוב וקיבלנו תשובות מספקות על כל שאלותינו. תוצאות הביקורת נרשמות בספר הביקורת, הנשמר במשק והמהווה את ה־מיסמך הרשמי הבסיסי. על יסוד מיסמך זה, ממלא המבקר טופסים רשמיים, הנשלחים למשרד החקלאות, שם מעובדים הנתונים בא"י. בי. אס, מודפסים ונשלחים חזרה לכל עדר ועדר. מדי־פעם מעבדים את הנתונים לצרכים שמחוץ למשק. הנתונים הנרשמים על ידי המבקר בטור פסים שונים הם:

- המלטות המבכירות
- המלטות הפרות
- תנובת המבכירות משך 4 החודשים הראשונים
- פרטי התחלובה

דו"חות א"י. ב. אס. העיקריים, המועברים לבעלי העדרים הם:

- דף ספר־העדר המכיל את כל נתוני החורש
- נתונים על בני־הבקר
- נתוני תחלובות מלאות
- רשימה שנתית של כלל הבהמות בעדר.

4. פיקוח

בדקנו את ביקורת התנובה לכל שלביה, ב־קיבוצים ובמושבים שונים, את ביקורי הפיקוח של מבקר החלב, ביקורי אקראי במשקים לבדיקת הרישומים, דגימות החלב ובדיקתם, עיבוד הנתונים במשרד והמידע המופק על ידי המחשב. נפגשנו עם האחראים בכל הדרגים, מנהלי ההת-

אחדות, פקידי משרד החקלאות וחברי ההתאחדות. מצאנו כי מערך הפעולות ואורח ביצועו משביעים רצון ויש ברצוננו להעיר על פרטים מישניים בלבד.

5. מסקנות והמלצות

התרשמנו מאוד לטובה ממערכת ביקורת התנובה בישראל. השיטה מבוססת כולה על השיטה האירופית מס. 1 ולכן שמחים אנו להמליץ לפני הוועדה האירופית על אישור והכרה רישמיים שיוענקו לישראל.

ברצוננו להביע מחמאותינו להתאחדות, למגדלי בקר, לחקלאים חברי ההסתדרות, למשרד החקלאות ולאגודות ההזרעה על איסוף הנתונים המקיף, המדויק והמפורט המבוצע הלכה למעשה ועל הדרך בה הם מנצלים נתונים אלה להשבת הבהמות.

ולבסוף ברצוננו להודות למוזכיר ההתאחדות, מר בן-צבי, ובאמצעותו — לכל חבריו, לאנשי הסגל, מזכירות ההתאחדות, החקלאים החברים בהתאחדות, על עזרתם בתיכנון ביקורנו ועל הקדישם לנו מזמנם משך סיור הביקורת שערכנו בישראל.

I. השימוש בשיטת גרבר לביקורת השומן נראה לנו משביע רצון, אולם במקרים מספר התרשמנו שכלי הזכוכית אשר שימשו לצרכי הבדיקה לא נתנו תוצאות יציבות ומדויקות. האחראים לביקורת התנובה הכירו בליקוי זה שבייצור כלי הזכוכית והם מתכוונים לתקן את המצב בנידון.

II. תקנות ביקורת התנובה בישראל קובעות כי את כמות החלב יש למדוד במאזניים המכוילים עד כדי 0.1 ק"ג או בכלי-קיבול המכויל ל-0.25 ק"ג. אנו מכירים בעובדה שכיול הנפח שונה מזה האירופי העומד על 0.20 ק"ג, אך למעשה הולם כיול זה את מטרותיה וכוונותיה של האמנה האירופית.

III. שיטת החישוב לתחלובות אינדיבידואליות משתמשת בשיטה האירופית מס. 1 לכמות

▲ צרת ההתעברות הלקויה בעדרינו ידועה לכל. ייתכן שנוהגי ההזרעה, ששומרים עליהם באדיקות רבים מן המשקים, יש להם חלק בתקלה זו. הכוונה היא — ללהיטות היתרה להזריע את רוב-רובן של הבהמות בפר הבדוק דווקא! כן מורגשת עדיין במשקים לא מעטים רתיעה מפני הזדקקות להרבעות ב„פרי-עזר“ ודוחים זאת עד לאחר יאוש. כשסוקרים את מצב ההתעברות למעשה ברבים מעדרינו, מתעורר ספק ביעילות הנוהגים הנקוטים על ידינו, ומן הראוי להסתייע בדרכים אחרות לשם שיפור ההתעברות, כגון: הקדמת ההזרעה אחרי הלידה, אם הרופא מצא את איברי-המין של הפרה במצב תקין; לא להתעקש על הזרעות „עדי-אין-סוף“, שמביאות במקרים לא מעטים להוצאת פרות לאיטליה, ולפנות מוקדם יותר (לפעמים אף אחרי הזרעה אחת בלתי אפקטיבית) לעזרתו של פרי-עזר. אם פרי-העזר הוא ממוצא טוב, אפשר לגדל את בנותיו כתחלופה לעדר החלב (יש כבר פרות כאלה בעדרים, המניבות תנובות משביעות-רצון בהחלט), ואם חוששים לטיב הבנות של פר כזה, הרי אפשר להוציא אותן לשוק הבשר, מבלי לחשוש להפסדים. ייתכן שיש מקום גם אצלנו לצייד את העדרים הגדולים במיכלי זירמה קפואה וההזרעה שתבוצע על ידי איש המשק; נוהג זה מתפשט והולך בעדרים גדולים בארצות-הברית ומוצאים בכך יתרונות רבים.

סוף-כל-סוף בעל העדר מעוניין בהכנסה מירבית מהענף שהוא מטפל בו ומתקבל מאוד על הדעת ששיפור ניכר בהתעברות הבהמות יתרום הרבה להעלאת הריווחיות, תוך צמצום הפסדים מחמת מכירת בהמות עקרות מחד גיסא וריבוי וולדות, בין לבשר ובין לגידול פרות, מאידך גיסא.